

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**In hoc corpore continentur tripartite historie ex Socrate
Sozomeno et Theodorico in vnu[m] collecte et nuper de
greco in latinu[m] translate libri numero duodecim ...
Cassiodori senatoris iam ...**

Cassiodorus, Flavius Magnus Aurelius

Augustensis, [ca. 5.II.]1472

[Liber tercius]

[urn:nbn:de:bsz:31-323790](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-323790)

exercitatorum pietatis simul et castitatis egregium. Et ille quidem per trachias ad illirici deductus est ciuitatem. isti vero prius quidem pro eo ordinauerunt eulaliū, Quo tempore pauco uiuente: eusebiū palestinensem illic migrare uoluerūt: eoque fugiente mutatione: et simul imperatore prohibete fecerūt eufroniū, Quo etiā anno et paucis mensibus in episcopatu defūcto. flacito illius ecclie tradidere potestatem. Isti uero oēs pestes arrij habuere celatam, Propterea namque multi pie uiuentium et sacerdotum et reliquorum ecclastica relinquētes collegia. apud semetipsos conueniebant. quos uniuersi eustachianos appellabāt. quia post egressum illius seorsum congregabant. Porro mulier illa ter misera passionem crudelissimi languoris incurrens manifestauit insidias. et illam tragedie compositionem pariter enudauit non duobus uel tribus sed multis ualido sacerdotibus qui concinnata uidebant insinuas. At enim pro pecunijs illam se facere presumpsisse calumniam: iurandū tamen non omnino fuisse falsum. quia ille infans de quo iurauerat filius erat cuiusdam eustachij nomine fabri ferrarij.

Nunc igitur in antiochia grauis se: Ca. xxv. Socrates, dicio in eustachij depositione surrexit, Et postea de episcopatus electione tantus ignis accensus est ut pene ciuitas uniuersa depiret in duas partes populo dissidēte. Et alijs quidem eusebiū palestine trās: ferri occidentibus in antiochiam: alijs autem studentibus ut reuerteretur eustachius, Erat enim in utraque parte et populus ciuitatis et militaris manus. et tanquam aduersus hostes ita cuncti commonebantur ut pene usque ad gladios perueniret. nisi deus et timor principis cohiberet, Nam imperator suis epistolis seditionem compescuit, Eusebius autem palestine repudiavit, Quod ammiratus imperator scripsit ei propositum laudans eumque beatum uocans: et quia non unius ciuitatis sed totius orbis potius digne decerneret episcopus, De cetero autem per annos octo dicitur antiochene ecclie vacasse sedem, Tarde uero studio iniciatorum nicene fidei ordinatur eufronius, His igitur in hoc sermone iure contextis: tempus est ut sequentis libri ordinamus incipiamus.

Historie tripertite
liber secundus explicat,

Capitula in librum Tercium eiusdem historie incipiunt feliciter.

Que conuersioe gentis indoz atq; persarum Ca. Primū
 Quomodo iudei xpianos accusauerit apud persas et qui vel Secundum
 quanti vel quibz modis passi sūt apud persas. Tercium.
 Ep̄la constantini ad persarū regē pro xpianis.
 De alexādzi pōrificis alexādrini sine et de iūcio p̄sulis arbanasij. iij.
 Que cont̄ arbanasū gesta sūt et quō refugit ad principem. v.
 Quomodo sit arrius ab exilio reuocatus et qualem libelluz dederit
 constantino et de fraudibus arrianorum. vi.
 Ep̄stola constantini euocantis ep̄scopos ut arbanasij causas ipse
 cognosceret. viij.
 Quia venientes ep̄scopi arrio fauētes arbanasio detraxerūt ita ut
 de exilio mitteretur. viij.
 Quomodo marcell⁹ aneyran⁹ deposit⁹ sit et de asterio sophista. ix.
 Quomodo arrius dū studeat ab alexandro constantinopoleos ī com
 munionem suscipi sit extinctus. x.
 Quia prius arriani cū orthodoxis cōueniebāt atq; cōmunicabāt
 et de lege constantini qua iussit hereticorum oratoria ecclesias appel
 lari. Capitulum Vndecimū.
 Quomodo et ubi constantinus imperatores tres suos filios ordina
 uit Et percepto baptisate sit defunctus. Duodecimū.

Sozomenus

IN TEMPORIBZ RELIGIOSI PRINCIPIS CON
 stantini et indorum gentes et hiberorum xpiani dogmatis rudimēta
 susceperunt. Sed etiam armenios tūc primum audiui xpianos
 effectos. Aūt enī mitridatem regem tunc gentis illius ex quodam
 mirabili signo dei qđ circa eiz domuz euenit xpianum fuisse factum
 Et omnes simul eius dicioni subiectos vna p̄ceptioe iussisse ut si
 militer deo colla sūmitterent. Vnde et apud ceteros confines christi
 anum dogma transiuit et multitudine dilatātū est. Apud persas
 autem iniciū xpianitatis estimo hoc modo celebrātū. Dum quidaz
 eoz occasioe cōmercij ad ostroinos et ad armenios veniētes ut asso
 let sc̄tis illic colloquerent̄ viris et eoz virtutes experirent cunq; t̄pe
 procedēte crescerēt et ec̄cias et sacerdotes pariter ceterosq; m̄stros h̄re
 ceperunt. Hoc aūt factū non mediocriter contristabat magos qđ
 religionem persarum veluti quedaz sacerdotalis tribus p̄ successioez

generis ab initio commissas habere noscuntur. Afficiebat enim etiam iudeos naturaliter quodammodo christiani dogmatis inimicos.

QVapropter accusauerunt apud saporem tunc re- .Ca. ij.
gem simeonem archiepiscopum seleucie et centhesifontes ciuitatum in perfidia regalium tanquam amicus esset cesari romanorum eiusque per seque negotia depalaret, Credens autem derogationibus is sapor et primum quod dem tributis in mensis christianos afficiebat. eo quod plures eorum agnosceret. quod paupertatem magis eligerent. crudelibusque viris. huiusmodi exactiones iniunxit quatenus ex egestate pecuniarum et nimietate exactionum omnium passim ipse religionis iura contemneret Post hec autem sacerdotum ministrosque dei gladius minacibus interemit etiam subuertit. et vasa eorum omnia publicauit et simeonem vero deduci iussit ad se tanquam peritorem persarum regni atque religionis, Magi siquidem auxiliariibus sibi iudeis cum festinatione sanctas destruxerunt, Simeon autem comprehensus ferroque vindictus ad regem usque deducit. Qui vir effectus magnus et omni fortitudine preciosus. Nam cum eum torquendum sapor iussisset introduci neque timuit neque adorauit. Pro qua re vehementius efferat rex inquisiuit cur non adorasset quippe quod per consueuerat. Ad quem simeon et Prius inquit non vindictus adducebar ut negarem veri dei culturam. et nihil in hoc dubitans que sunt sollemnia regis implebam, Nunc autem phas mihi non est hoc agere. Veni namque pro nostro dogmate et pietate decertaturus. Nec dicentes precepit rex adorare solem. et facienti et prima daturum se cum maximo honore munera compromisit. Reluctantem vero interminatus est esse morturum et omnem christianorum gentem. Cuius nec terroribus potuisset mouere simeonem nec mulcere promissionibus. sed fortiter permaneret nunquam adorare solem ne proditor sue religionis existeret. precepit eum in vinculis retineri credens eum posse longo tempore dedinari. Cuius duceret ad carcerem vidit eum astazidis senior quidam eunuchus nutritor saporis et maior regie domus et consurgens adorauit eum, Sedebat namque ante ianuas regis. quem simeon increpauit iniuriiose et cum furore clamauit auersatusque despectit. Is enim dum christianus esset. non ante multum tempus omnium passus adorauerat solem, Quo facto repente flens eunuchus cum gemitu vestem quodam claram qua indutus erat exutus est et lugubrem accipiens amictum ante domum regiam

sedebat flens atq; gemens. Deu inquit q̄le credam eē circa me deum
quem ego negaui dum p̄ hac causa dudū amicissim⁹ simeon neg
verbum mihi crederit et sic auersatus cū furore transiuit. Tum
hec saporis audisset euocans eum causam luctus inquisiuit aut si q̄
ei circa domum erumna contigerit. Respondens vstazidis ait. O
rex nihil ī huius seculi domo importuni passus sum vtināq; pro his
que mihi nunc euenerunt vniuersas calamitates alias incidissem.
Lugeo namq; cur viuo qui dudum debueram mori. Video soles q̄
mihi parcere volens nō voto mee voluntatis adorauit. Quapropter
p̄ vtroq; me mori iustissimum est q̄ se p̄tor: sum xpi et te q̄ decepi
Et ille quidem hec dicens iurauit p̄ celi et terre creatorem. et suaz
vltterius non se mutare sententiā. Saporis autem ammiratu⁹
eunuchi constantiam ampli⁹ seuebat aduersus xpianos tanquam
maleficijs hoc agere preualerent. Parcens autē seniori. nunc lenitate
nunc minis omni virtute eum se subuertere iudicabat. Cūq; nil
ageret. vstazide p̄fitente nunq̄ se fore sic fatuū uti p̄o deo creatore
cundoz illa coleret potius que creata sūt. Tunc ira commotus ius
sit gladio eius caput abscondi. Cūq; ducereē ad necem rogauit spi
culatorem ut paululum sustineret tanq̄ aliquid regi mandaturus
Et vocans quendāz fideiū eunuchorum iussit ut diceret hec saporis.
Pro fauore quem hactenus a iuuentute habui circa v̄rāz domū orez
patri tuo et tibi ministrans studio competenti testibz non indigeo.
tu namq; bene nosti. Pro oibz ḡ que aliqñ vobis impendi nequis
ignorantiū putet me suppliciu sustinere tanq̄ infidelem regni aut
male cui⁹piāz volūtatis. s̄ ut potius manifestuz fiat qd agit p̄eco
clamās denunciēt vniuersis. qz vstazidis capite truncatur. nō regi⁹
inimicus. s̄ xpianū se eē p̄fessus est deum p̄puz apud regem negare
contemnens. Hec quidez eunuchus regi nunciāuit. Porro saporis
scdm petitiōez vstazidis p̄conez clamare fecit. Estimabat enī alio⁹
posse a xpianitate reuocare xpianos si mente p̄cipent qz nulli parcēt
xpiano qui senē nutritorē et deuotū sue familiaritatis occidēt. Vsta
zidis autē studuit clamari causāz sue necis credens quia cum p̄ trozē
adorasset solem multos christianoz deduxerit ad timorē nē autem co
gnoscētes p̄ religione mortuū imitatores multos sue virtutis effice
ret. Hoc itaq; modo vstazidis gloriosissima morte translatus est.

37

Simeon autē agnoscēs ī carcere. gratificos p̄ eo himnos obtulit deo. Altera vero die que erat sexta feria septimane maioris. in qua ante resurrectionis festiuitatem annua salutaris passionis memoria celebrat̄. etiā simeonem decreuit rex ferro perimere. Deduc̄tus enī e carcere rursus ad palaciū regis nimis intrepide loquebat̄ saponi de dogmate. et nec illū nec solem passus est adorare. Eademq; die sicut interim iussi sūt. et alij centum in carcere constituti. Nouissime v̄o simeonem occidi preceptum est. ita ut mortem videret vniuersorum. Erant etenim horum alij quidem ep̄i. alij presbiteri. alij diuersorū ordinum clerici. Cūq; omnes ducerent̄ ad mortē. adueniēs sūm̄ princeps magorū interrogabat eos. si vellent viuē et regis religiōez colere et solem pariter adorare. Cūq; nullus hāc eligeret vitā. spiculatores circa necem martirum laborabant. Simeon autē assistens confortabat vniuersos. et de resurrectione ac pietate loquebat̄ atq; de sacris scripturis adhibēs fidez. dicebat vitam quidem veram esse. sic mori. mortē vero manifestam negare deum. adijciens. q; post paululum etiā nullo perimente mors accidit. Sic est enim oib; natis suis ineuitabilis. post hec autē p̄tuitas nō oib; siml̄r accidit. sed velut ex quorū pondē. oēs ratiōez reddent hoīes hui; vite. et eoz q; bene gesserūt retributiōez. et penas maloz sine dubitatiōe recipient. Maius autē bonoz oīz nihil est ac beatissimuz. q; eligere mori p̄ deo.

Hec dicente simeone. et tanq; filios edocente in certamib; sacri modo quo decebat vnusquisq; exercitatus alacriē currebat ad necē. Cūq; omnes centū spiculator trāsisset nouissime venit ad simeonē et abezchalam et ananiam. ambo namq; senes cani. sub eiz ecclia cōstituti cum eo fuerant cōprehensi et erant ī vinculis. Tunc itaq; pulicis qui sup omnes artifices regis erat ibi consistens. et videns ananiam tremētem cum prepararetur ad necem ait. Paululum o senex claude oculos et securus esto. mox enim xp̄i videbis aspectū. Cūq; dixisset hoc repente comprehensus ductus ad regē et xp̄ianē esse manifestat̄. eo q; pro dogmate fuisset locutus libera intentione martirib;. Tunc rex extraneo quodā et crudeli modo eum mori precepit. ita ut perforata ceruice exinde linguā eius eicerēt. Hec itaq; factō quib; daz accusantib; etiā filia eius v̄go sacra tūc sp̄bēsa p̄pta ē.

Sequente vero anno die quo passionis xp̄i memoria celebratur.

et expectabat resurrectionis festiuitas crudelissima saporis preceptio p
omnem persarū cucurrit terrā morte condemnās eos qui se pfitent
esse xpianos. Quo tpe fert vltra numerū multitudīez xpianoz gla
dio cecidisse. Alios namq p ciuitates et vicos diligēter magi requi
rentes celatos inueniebāt. alij vero sponte nullo dicente semetipos
offerebāt ne taciturnitate xpm negare viderent. Igit dū oēs xpiani
sine paritate perimerent etiaz multi in ipis regalibz sūt occisi cum
quibz etazanis eunuchus regi maxime gratus. Quod saporis au
disset tristis factus hanc generalem pemptioez remouit s et solūmō
preceptozes religionis iussit occidi. Illo liquidē tpe in egritudiem
incurrente regina simeonis epī soroz nomine tharbuā comprehēsa
est. cum famula suā sequente vitam. Quas contigit teneri p insidi
as iudeoz accusatiū quasi maleficia regie fecissent p simeōis mor
tem. Regina cum soleāt languentes huiusmodi spēbus aures acco
modare suspicata est verā eē detractioez et maxime a iudeis factā cū
et ipa similia saperet eosq sine mendacio et sibi fauentes arbitraret
Sumētes aut magi tharbuā et alia mortis acerbē ptulere supplicio
Stipitibz eniz alligatas serrazq findētes p mediū eas crudeli nece la
cerauerūt et quasi expiātes reginā p medios stipites transire fecerūt
Ferūt aut istā tharbuā speciosā valde fuisse et a magis quibz dā ad
amatā et latē ad concubitū petitiā pmissa mercede salutis sue et
alioz si cōsentiret ad viciū. Que nec auditū luxurie passa ē sustinē
sed iniurijs p turpi petitiōe relatis alacriter accessit ad mortē ne tra
deret sādā virginitatē. Cūqz circūirēt magi et pncipes eoz
vniuersaz punciā scōm saporis ut sacerdotes et doct ozes dogmatif
apprehenderēt xpiani puniebāt epōs et presbiteros et maxie p regio
nem adiabēoz. Sic nāq locus ē persicus et plerūq xpianozū. Hoc
enim tpe et acepisman epm cōphenderūt et multos clericoz eius. Te
nentesq presulem sufficē sibi crediderūt alios nudatos substārijs di
mittētes. Iacobus aut quidā presbī ponti sequebat acepisman et su
plicās magis identidez meruit irrenri. Tunc enī et seni alacriter ser
uiebat s et eius cladez aliquatenus leuiabat plagasq ut poterat cu
rare nō desinebat Post paululū vō penis crudelibz eū magi torserūt
cogentes ut adoraret solē. Quo respuete miserūt eū rursus in vicla
Sed et mltos alios presbos et diaconos habebāt ī carcē p flagella

Paucis tempore pretereunte princeps magoy de eis consuluit reges
 Accepta q; potestate qd vellent ut ageret si soles adoraret; mandavit
 eis in carcerem regis voluntatem. Quib; apte respodentib; nunq; se
 fore proditores xpi nec adorare solem sine vlla paritate eos verbe;
 rib; laniavit. Cum quib; accepimas p; confessioe dogmatis viriliter
 est defensus. Quidam vero armenioy cu; eent obsides apud persas
 corpus eius aufrentes latenter sepulture tradiderunt, Alij vero licet
 non minus flagellati p; se spem vixerunt et no; mutantes voluntate
 denus ad vincula sunt redacti cum quib; erat achillas, Cuius diti
 nimis tentus cederet humeri sunt deuncti ita ut mortuas postea ma
 nus portare videret alijs; eius ori cibos offerret. Sub hoc itaq; re
 gno testimonio bone vite translatus su; presb; diaconi monachi et sa
 cre virgines et in alijs officijs ecclie constituti ac pro dogmate labora
 tes innumere multitudis. Eodemq; tpe passus est vna cu; marea
 bacho; episcopus atq; clerici circa ducenti quinquaginta q; cum eo ca
 pti a persis fuerat. Tunc etia; milesius no;te martirio coronat; e
 Qui primu; quide; militabat apud persas postea vero relicta mili
 tia conuersatione; zelatus est aplicam, Dicit eni; q; du; in ciuitate p; sa
 ca eps fuerit ordinatus multa sepe sit passus et plagatus atq; tradit;
 virili mente sustinuit. Cuius nulli potuisset illic suadere ut xpian;
 esset graui; ferens male dixit ciuitati et exinde discessit. Post paucum
 vero tempus primatib; eius loci in regē peccatib; supuenies exerci
 tus cum trecentis elephantis ciuitatem subuertit; et velut desolatā re
 gionem aratrois seminib; tradiderunt. Milesius aut; eps solūmodo pe
 ram circūferens que sacrū codicem euangeliy habebat p;cepit orōez
 facturū ad hierosolimā et inde in egiptū ut videret monachos ibi;
 dem conuersantes. Qualis igit; iste sc̄s et miraculoy fuerit opera;
 tot; s; hri sunt testes qui eius actus vitāq; scripserunt. Fert itaq; eorū
 qui tūc martirio coronati sunt sub regno saporis viroy ac feminariū
 fuisse milia quasi sedecim. Theodoricus,

In persia vero fautorib; pietatis Constantinus augustus sponte p;
 spexit agnoscens eni; eos ab impijs vehementer affligi eorūq; regē et;
 ronib; seueritē diuersa eis inferre picula scripsit ei p; legatos qui tūc
 aderāt monita pietatis rogās ut cultores dei apud eū digno honore
 potirēt; s; meli; studiū p; pncapis p; ei; lras valebit agnosci.

Epistola Constantini imperatoris ad Sapores regem de puicitia
populi dei,

Theodorici Capl. Tercium,

Sacratissimam custodiens fidem veritatis luce participat? huius
luminis veritate gubernatus. sacram cognosco fidem. Denique
sicuti res ipse per hec confirmant. venerabilem religionem esse conspi-
cio et doctrinam agnitionis sanctissimi omnibus offerentes. Huiusmodi cultum
me habere profiteor. quia huius dei virtutem in auxilio habens
inchoans a finibus oceani omnem terrarum orbem firmissima spe salutis
obtinuei ita et universi qui per tot tyrannos claudibus cottidianis fuerant
subiugati et obscuritatem usque potius resumetes communiur
rerum vindictam revivua quorammodo curatione resurgerent. Nunc
deum colo cuius signum deo dicatus meus exercitus portat in humeris
et a quo dum iusto sermone aliquid poscit impetratur. Ex ipsis
autem tropheis insignibus beneficia repetere suspicio. Nunc itaque deus
immortali memoria me honorare profiteor. cumque summa puraque mente
super omnia esse credo. Nunc inclinatis genibus inuocabo fugiens eundem
abominabilem sanguinem et odores horribiles et fugiendos. omnesque
terrenam flammam nimis euito. quibus omnibus nefandis et ineffabilis error
multos gentium ac genera universa perstravit et inferno contraxit.
Que enim deus omnium propter hominum prudentiam sua clementia utilitatis
causa produxit in mundum hec ad uniuscuiusque desiderium trahi
non patitur. sed puram tantummodo mentem et immaculatam animam
ab omnibus exigit virtutis et pietatis adus exquirat mansuetudinis et
clementie delectat operibus. mites amat. habet odio turbulentes. diligit
fidem. perimit perfidiam. omnemque potentiam cum fastu despicit superborum
punit asperitates. ad fastum eleuatos interimit. humilibus autem ac patientibus
digna retribuit. Sic itaque etiam regnum iustum magnipendens
adiutorio sue virtutis extendit. sapientiamque regiam pacis tranquillitate
custodit. Non ergo video mihi errare frater mi hunc esse confitendum
deum omnium principem atque patrem quem multi regnantes apud
nos velanis erroribus seducti denegare temptarunt. Sed illos omnes finis
comprehendit excruciosus. ita ut omne genus hominum post eos exurgens
clades eorum pro maledictionis exemplo proponere videatur. Non igitur
vnum esse reorum valerianum quem velut quedam virga iracundie diuine
de nostris terris expelles vestris partibus tradidit puniendum. Qui sed

verecundie sue famosissimum apud vos tropheum demonstrasse cognoscitur, Sed hoc quidem in bonam partem conusum est. ut in nro seculo huiusmodi supplicium fieret manifestum. Vidi namque et ego illos finem qui nuper nefandis preceptionibus deo deuotum populum turbauerunt, Quapropter multas deo refero gratias. quod integra prudentia omne genus humanum colens legem diuinam reddita sibi pace deceter exultat Vnde etiam nobis ipsis credo quod optime cauteque uniuersa proueniunt quoniam per illos puram probabilemque religionem diuinamque concordiam uniuersa in se dignam erigere. Igitur de tali hominum collegio id est christianorum pro quibus omnis est mihi sermo quam me libenter credis audire quando etiam eminentia loca perfice per eos amplius quam cupio decorant. Tu ergo optime gubernaueris. si fueris sicut illi et habueris commune quod illi. Sic enim habebis omnem dominum mentem placidum atque propitium. Igitur hos. quod tantus ac talis existis. commendo tibi quod et pietate probaris insignis. hos dilige competenter. et facito demerite tue participes. tibi simul et nobis prebitur gratie immensa iura per fidem. Optimus igitur imperator pietate decoratus hec egit. curam non solum subiectorum habens sed secretam eorum qui sub alieno gubernaculo regebant. Quapropter et ipse diuina protectione petitus est. et europam uniuersam atque libiam super has etiam maxime alie parte tenens subiectos habuit ubique deuotos. Sed etiam barbarorum alij quidem sponte seruietant et alij deuicti ubique triumpho uidebantur et uictor cernebantur in omnibus imperator.

Theodoricus. Quartum.

Posterea alexandro mirabili sene. qui arrij prostrauerat blasphemias defuncto post menses quinq; niceni concilij et alexandrinorum ecclesie suscepit athanasius presulatum, Cuius persecutiones fugas contumelias crebraque pericula transferre distuli que rufinus suo nobilitauit eloquio.

Sozomenus. Quintum.

Post plurima uero concilia turbe sedicionesque completas et clamores accusatorum poscentium ut athanasius tanquam magister uolent et indignus sacerdotio damnaretur directi ab imperatore metuentes ne eum aliqua inuasioue perimerent latenter eum de concilio subtraxerunt. At ille sciens non sibi fore tutum contra tot accusatores agere. Iudicibus etiam inimicis synocum relinquentes venire festinauit ad imperatorem.

Theodoricus.

Sicut athanasius ad principem veniens omnem presumptione con-
se factam episcoporum edocuit. At illi ad mareote venientes quosdam con-
cordantium sibi met sacerdotum miserunt ad principem id est Theognium
nicenum atque Theodorum perynthium et Marinum calcedonensem.
Narcissum ciliacense et similes horum mendacia texentes et quedam cometa fin-
gentes et nudas valde calumnias quasi veras accusationes sibi met
componentes. Quo facto venerunt ad heliam civitatem. Precepit enim
imperator ut omne concilium a tyro ad heliam nec non et alios un-
dique congregari precepit quatenus templa illic edificata dedicarentur.
Nihil itaque pariter devotos iudicum pietate ac fide clarissimos omnia
largissime expedi precipiens non solum pontificibus ac sacerdotibus sed etiam
egentibus universis qui undique concurrerant. Porro fuerat exornatum
etiam sacrum altare palliis regalibus atque vasibus auro atque lapidibus
preciosis decoratum. Sozomenus. Sextum,

Imperator interea arrium de exilio revocavit et iussitque ut quod de deo cre-
deret scriptura currere preferret. Tunc ille novitatem nominum quam
prius adinvenerat declinans aliam explanationem dedit simplicibus
verbis eam et divina lectione confirmans. Iuramentum quoque prebuit
ita se credere et hec etiam mente sapere nihilque aliter intelligere. Textus
enim eius expositionis huiusmodi est. **P**rosummo et deo amantissimo domino
nostro imperatori Constantino Arrio et Euzoius presbiteri, Sicut pre-
cepit deo amabilis pietas tua domine imperator exponimus nostram fidem et
scriptis profiteri coram deo sic credere et nos et omnes qui nobiscum sunt sicuti
subiectum est. **C**redimus in unum deum patrem omnipotentem. Et in dominum
hiesum christum filium eius qui ex eo ante omnia secula natus est deum verum per quem
omnia facta sunt que in celis et que in terra qui venit et carnem assumpsit
et passus est et resurrexit et ascendit in celos et iterum venturus est iudi-
care vivos et mortuos et in spiritu sancto et carnis resurrectione et vi-
tam futuri seculi et in regnum celorum et in unam sanctam catholicam ecclesiam
dei que a finibus usque ad fines est. **N**anc autem fide precepimus ex sanctis
euangelis dicente domino discipulis suis, **E**untes docete omnes gentes
baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. **S**i autem non hec ita
credimus atque suscepimus vere patrem et filium et spiritum sanctum sic omnis ca-
tholica ecclesia et sancte edocent scripte quas per omnia sequimur iudex noster
erit deus et nunc et in futuro die. Quapropter tuam pietatem rogamus

deo amabilis impator. ut . dum eccliaſtici ſim? et fidem et ſenſu ecclie
 ſanctayq; ſcriptay habeam? . vñiri nos p pacificam et dei cultricem
 pietatem tuam matri noſtre ecclie iubeatis. Quippe queſtiõibus . et
 ſuperfluitatib; inquisitionũ ſublatis ut et nos et ſancta ecclia adin-
 uicem pacificati . ſolemnes orationes p pacifico piog; imperio . et in
 omni tuo genere nos communiter celebrem?. Hęc fidei expoſitiõez
 alij quidem dicebāt artificioſe compoſitam ut videret pnceps placari
 ſermonib; et ita arrij dogmatib; circumferri . quaten? p expoſitiõ-
 nem oim ei fiducia pberet et vtrũq; haberet intellectũ . Arbitrat?
 tunc impator arrij et euzoiũ ſimilia credẽ his qui in nicea ouene-
 rant valde gauifus e nõ tñ ſibimet perſuaſit ut eos i ecclie cõmuniõz
 ſuſcipet ante iudiciũ atq; p̄bationem cõgruay p̄ſonay ſcõm ecclie le-
 gem . ſ; deſtinavit eos ad ep̄os tũc hieroſolimis congregatos . ſcribẽs
 ut fidem eoz expoſitionis examinarent et dementẽ ſup eis deberet p̄-
 ferre ſententiã ſiue recte credẽtes . inuidie gratia eẽnt iniuſticiã
 paſſi ſeu dũ nõ hrent vnde iudices ſuos culpaſent peterent p peni-
 tentiam reuocari. Porro ſũpta occasione . fautores arrij p ſcripta im-
 peratoris eos i cõmunionem ſuſteperũt . Et cum hoc feciſſent . Ipsi
 impatori reſcripserũt et ecclie alexandrine et in egiptũ et thebaicã et
 libiam ep̄is vniũſis et clericis . precipientes ut eos alacriter ſuſcipet
 impatore teſtante rectam eoz eẽ fidẽ quã etiã p̄pe ep̄le ſubiecerũt.
 Nec quidem i hieroſolimis geſta noſcunt. Athanaſius aut fugien-
 de tiro conſtantinopolim uenit et que paſſus e adito impatore nar-
 rauit . Petens ut que in tiro fuerãt geſta examinarent ſub ei? quoq;
 preſentia. Porro conſtantin? impator rationabilem ei? petitiõez iu-
 dicans . hec ſcripſit ep̄is q; in tiro ouenerant. Ca. vij. Socra-
Situr impator directa ſacra ep̄la cõcilij euocauit . ut ſua preſentia
 athanaſij examinaret cauſa cui? verba ſũt hec. Victor conſtãti-
 nus pius . ep̄is in tiriõz vrb; collectis. Ego quidẽ ignoro que veſtro
 concilio turbulẽt atq; cum tempeſtate decreta ſũt. Apparet enĩ quõ
 quadam tumultuoſa indiſciplinacione veritas eſt oppreſſa . Vobis
 quippe non conſiderantib; que placent deo p̄p̄ iurgia que oĩ p̄ximõz
 vros habetis . et vota vĩa inuincibilia eſſe creditis. Sed erit opus
 diuine prouidentie quaten? et hec cõtẽtio apte dephẽſa poſſit euacua-
 ri . atq; nobis palã fieri . ſiquid illic oueniẽtes ſine qualibet gratia

aut inimiciarum causa gessistis. Quapropter cum omni festinatione vos omnes ad meam reuerentiam volo concurrere: quatenus gestorum apud vos integritate per vos ipsos possitis ostendere. Verum qua gratia haec scripserim vobis: vos quoque ad me litteris euocauerim per ea que secum agnosceris. Pergenti iam mihi ad cognominis nostri felicissime patrie ciuitate dum eorum ascensurum equum: repente athanasius episcopus in media platea cum quibusdam sacerdotibus quos circa se habebat: sic inopinante nos adiit ut nobis daret subito cuiusdam causa formidini. Testis enim mihi inspector omnium deus est: quod neque cognoscere cum quis esset prima fronte preualui nisi quidam nostrorum: et quis esset et quam pertulisset iniusticiam tunc narrasset. Et ego quidem neque fabulatus cum eo sum illo tempore nec qualibet locutione participatus. Dum quoque ille se audiri deposceret: ego vero refutarem et pene repelli cum preceperum cum maiori fiducia nihil aliud a nobis quam vestrum postulauit aduentum ut vobis presentibus que passus est: necessario posset suis gemitibus explanare. Vnde quia mihi rationabile videtur et temporibus opportunum scribi vobis libentius haec precepi ut omnes quicumque apud vestrum concilium celebrastis: indefinenter ad expeditum nostre mansuetudinis concurrere festinetis. Iphis operibus ostensuri puritatem et reuerentiam puritatem et reuerentiam vestri iudicij coram me videlicet quem dei ministrum christum neque vos abnegabitis. Igitur vobis pacificabitur dei nomen et integre benedicetur per meam in deo culturam etiam apud ipsos barbaros qui veritatem hactenus ignorabant. Certum namque est quia veritatem ignorat neque deum scire potest. Veruntamen sicut praedictum est etiam barbari per me fidelem ministrum recognouerunt et deum metuere didicerunt quem vobis protectorem meum vobis ac prouisorem: Iphis operibus est ostensum. Vnde precipue etiam deum sciunt. Et illi quidem christi nostri timorem reuerentem deum. Vos autem qui sancta mysteria eius demerite proferre videmini: decem custodire ne talia agatis que ad contentionem noscunt et odia pertinere: et ut absolute dicam: quae ad humani generis tendere videntur interitum. Sed festinate sicuti dixi ad nos venire continuo: scientes quod omni virtute agere conabor quatenus que in lege dei sunt ea precipue sine aliqua turbatione seruentur. Quibus vobis neque vituperatio neque mala suspitatio poterit implicari: dispersis vobis ac palam ostentis: et penitus exterminatis sacratissime

legis inimicis qui sub schemate sancti nois blasphemias varias ac
diuerfas iniiciunt. 43

Octauum.

Siquidem ad estuationem perduxerunt eos qui fuerat in si-
noro congregati: quos plures quidem ad xpas redierant ciui-
tates, Qui vero circa eusebiu et theognium et marinum patrophil-
lum et visacium et valentem: erat ad constantinopolitanam venientis
vibe nequaquam de calice fracto. aut altari subuiso aut arsenio percipito
quod in synodo concinnauerat questionem fieri permiserunt. Sed
alias inuenere detractione suggerentes imperatori. quos athanasius
interminaretur non se missurum. ab alexandria frumenta solenne ad
constantinopolitanam vibe. et hec audisse dicebant athanasio dicente
ad amantium anubionem arbatbionem et petru epus, Multum itaque
derogatio preualet: quoniam derogator credit fidei dignus. Hac subrepti-
one ad furorē ductus imperator: Athanasium relegauit exilio et
habitare cum precepit in gallijs. Aiunt enim quicquam hoc impatore
propterea fecisse ut veniret ecclesie quos athanasius communicare ar-
rianis euitabat. Et ille quidem degebat in treueri galliarum.

THEODORICVS

Sed nemo miretur: si tantus vir deceptus excessit sacerdotibus
falla loquentibus cum diuinus quoque cauis propheta non a pontifice
sed a seruo sibi contra misiboseth loquente deceptus sit.

Capitulum. Nonum.

Situr episcopi in constantinopolitana vibe congregati marcellum an-
cypre galacie deposuerunt pro huiusmodi causa. Asterius quidam in cappa-
docia exercens artem sophisticam eam reliquens. christianitatem se admit-
tebat asciscere. Temptauitque libros describere que fruntur haecenus
et per quos arrii dogma firmatum est. Dicebat enim xpm sic esse virtutem
dei. sicuti dictum est apud moysen locustam. et campeas virtutem dei
et his multa similia. Conueniebat enim is asterius frequenter apud
episcopos qui arrianam precipue non euitabant sectam. Nam et ad con-
cilia concurrebat episcopatum in aliqua ciuitate querens. sed sacerdo-
tio quidem frustratus est eo quod persecutionis tempore sacrificasse probaretur. Cumque
circuiret syrie ciuitates libros quos deseruauerat ostendebat. Nec agnosceret
marcellus contra eum scribere volens mensuram deitatis excessit. Purum
namque hominem sicut samosaten? paulus presumpsit dicere dominum xpm

Hec agnoscentes qui tunc hierosolimis conuenerant & de Asterio quideꝫ nullũ habuere sermonem quod negꝫ erat i ordie sacerdotum. Marcellum vero tanqꝫ sacerdotio fundum. ratiõem exigentes libri sui. cum qꝫ comperientes samosateni dogmate maculatũ & iusserunt ut Attali lecta recederet. Qui reprehensus. librum se pꝫmisit exurere. Cũqꝫ hoc studiũ fuisset lenitatũ & epõꝫ collegiũ euocante impa- toꝫ. venit ad regiam ciuitatẽ. presentibꝫ qꝫ Eusebio. et qui cum eo erant ep̃is i vbe Constantinopolitana. rursus qꝫ studiũ de Marcello fiebat. Et dum Marcellus sicut promiserat illicitam conscriptionez nollet incendere & eum episcopatu deposuerunt. In cuius locũ basi- lium in Anepziam direxerunt. Sz hãc qdẽ descriptionez Eusebius tribus destruxit libris supꝫstitionez eiꝫ valde reuarguẽs. Postea & Mar- cellus in Sardicensi concilio recepit ep̃atum. dicens nõ intellectũ suũ librum et pꝫterea quasi Paulianũ fuisse depositum. Decimum. Sicut dum post conciliũ hierosolimitarũ Arrius venisset i egiptũ. Alexandrina ecclia eius euitante communioez rursus venit ad con- stantinopolitanam vrbẽ. Concurrentibꝫ illic confedatoribꝫ eiꝫ obe- dientibꝫ Eusebio nicomediẽ ep̃o. et conciliũ celebrari volentibꝫ horũ studiũ sentiens Alexander tunc Constantinopolitanus ep̃s. misus e soluere tale conamen. Dum qꝫ hoc non valuisset implere apte Ar- rij nihilus interdixit & non licere ecclesiasticum esse dicens. nec infir- mandam sententiam episcopozum pene totius terre secũ couẽientiũ in nicena vbe. Eusebius autẽ & qui circa eum erant dum primo ser- monibꝫ flectere nequiuissent Alexandrum post ei cum terroze mina- bantur. quia n̄ suscepit Arrium certa die & ip̃e quideꝫ deportaretur exilio. Arrius autem in communionem suscepit vniũsoꝫ. Et post hec alterutris recesserunt & illi quidem de finitam die expectantes ut suas minas implerent. Alexander autẽ orabat & ne ad perfectũ vba Eusebii pueniret Maxime autẽ et terroꝫ ingerebat eo qꝫ impatori iaz pene sua serant & et faceret qd̃ ip̃i volebant. Ante vnum vero ostitu- tum vicũ. presternens semetip̃m sub altare tota nocte iacuit pronũ rogans deum. ut impediret terminũ inimicoꝫ eiꝫ. Socrates.

Sic igitẽ Alexander p̃nus orabat. Imperator autẽ de Arrio ex- periri volens & cũ ad palacium euocauit. Percuntatqꝫ est. si niceni concilij decreta suaret. Ille & nihil moratus repete subscripfit

decreta fidei per subscriptionem cum arte callida circumueniens,
 Et imperator quidem miratus ei intulit iurandū, Qui etiā hoc
 fraudulenter egit quocāmodo iurandum arte deludēs. Quos
 autem audiui de hac machinatiōe conscribo. Fecit enī conscripsisse
 Arrium sectam suam in carta quam sub ala ferebat, Vnde vere se
 iurare credidit: dicens sic se sapere sicut scripsisset, Hoc enim ita fa-
 ctum audiens ego conscripsi. Quia vero et iurandū prebuit ex-
 eplis imperatoris agnoui. Credens igit imperator: eum suscipi
 ab epō constantinopolitano Alexandro i communionem precepit,
 Erat enī tunc sabbatum: Et sequēti die eos communicare expecta-
 bat alterutris. Sed presūptiones arrij iudicia dei secuta sunt, Nā
 dum egressus ex impiali fuisse aula obsequijs honorabat satellitū
 Eusebii: et p̄ mediam tunc ciuitatem perspicuus apparebat, Cūq̄
 venisset iuxta locum cui est vocabulū Constantinorum, ubi colū-
 na porphiretica collocata est, terror eum subito ex quorā consciētie
 secreto constrinxit. Et cum formidine secuta ē ventris effusio, Percū-
 tatus q̄ si secessū eēt in proximo et agnoscens eē post Constantino-
 perrexit illuc, Quo facto: d̄ factus eum quidam cum effusione cor-
 ripuit et vna cum stercoibz meatus q̄ prolapsus est, Tunc ergo o-
 cidit: et sanguinis multitudo cum subtilibus intestinis subsequēte
 effluxit, Decurrebant q̄ pariter cum splene etiam intestina iecoris:
 Et ita factum est ut repente sequeretur et mors, Secessū vero ubi ta-
 lia gesta sūt i cōstātinopolitana vrbē mōstrabat sicuti dixi post Cō-
 stantinorum atq̄ macellū in porticu constitutū, Omnes q̄ trāsēū-
 tes digito notabant locum detestabilem arrij recordātes interitum,

Post vero aliquod tempus, quā fautor arria: Theodoricē
 ne vesanie diues ac potēs studiū habuit, et eundem locum a
 publico comparauit: et diruens qd̄ erat primitus, domū ubi con-
 stituit, quatenus obliuio facti p̄cederet, et per successiones h̄d̄ modi
 memoria deperiret, Fama tamē p̄ eundam cucurrit ciuitatem: et
 ubi terrarum mortē arrij declarauit, Ca. xi. Sozome.

Arrij vero dogma licet apud multos disputatiōibz extolleret
 nondū tñ in propriam discebatur populū, aut in noīe cō-
 stabat auctoris, Sed omnes simul in ecclesia conueniebant atq̄ com-
 municabant preter nouacianos et q̄ vocant friges, et valentiniāq̄

et martianistas. et paulianistas. et qui alias hereses colebant, Contra quos omnes imperator posita lege sancit auferrī eorū oratoria. et ecclesijs applicari. Et neq; in domibus priuatorum eos congregatiōnes nec publice celebrare, Meli⁹ enim iudicabat in ecclia catholica cōmunicandū. et ī eam cunctis conuenire suadebat, Prop̄t̄ quam legem arbitro heresum memoriā fuisse destructā. nam priorum principum t̄p̄ib; xp̄i cultores licet sectarū diuersitate differrent apud paganos t̄n xp̄iani eē putabant. et similiter passioib; subiacebant ac semetip̄os p̄t̄ cōmunes persecutiōes examinare nō poterant: et p̄pterea facile inter se conuenientes missas celebrabant. et licet essent pauci. non t̄n videbant esse diuisi. Post hanc vero legem neq; publice in ecclias poterant cōuenire. neq; latenter. dū ep̄i ciuitatū et clerici obseruantes talia prohiberēt. Hinc ergo plurimi metuētes ad ecclesiam se catholicam contulerunt, Alij vero manserunt ī sua sententia, Nō t̄n successores heresis reliquerunt, xxxj. Socrat.

C Vng; religioſissim⁹ imperator potitus xp̄ianitate gauderet. et vere dei testimonio fidem Nicenam reborari cognosceret ī his que fuerunt de Arrio gesta letabatur, Qui cum tres habuisset filios eos cesares nuncupauit: et singulos eorum per decenos annos imperij sui quincipes esse constituit. Idem primū quidem filium sui nominis Constantinum hesperiarū partiū ī decennali suo fecit h̄re principatum. Secundum vero aui noīe nuncupatum Constantinū in vicennialib; suis cesarem in oriente constituit. iuniorē vero cōstātem in suis tricennialibus ordinauit. Anno vero post hec transactō ingressus sexagesimūquintū etatis annū. egritudine captus ea urbe constantinopolitana quasi ad calidas aq̄s egressus ē,

C Vi cum in Nicomedia. degeret. languore graua. Theodotus nec ignorans uite hui⁹ incertū. gratiā sacri baptismatis est adeptus. Distulerat enī vsq; ad illud tempus. in iordane fluuio hoc promereri desiderans. Porro aut tres filios imperij reliquit heredes. Et Athanasium magnum reuertī precepit in Alexandriam. licet et Eusebius p̄sens eēt et miteret̄ contraria suade, Sozo.

Icomedia in suburbano sacri baptismatis donis iniciatus ē, Ta factō testamento trib; filijs ostitutis heredibus Socrat. est defunctus, Corpus aut imperatoris in aureo loculo collocatum

ad Constantinopolim est deuectū . et in palacij cello loco repositum
 Quod in multis honoribz atq; ueneratione quasi uiueret habebat
 donec aliquis filioꝝ eiꝝ assisteret. Postea uero ab oriēte Constancio
 ueniēte cū imperialibz exequijs funꝝ eiꝝ sepultum est i aplorū ecclia
 Quam ppter ea fecerat . ne impatores et sacerdotes reliquijs aplorū
 priuarentur. Vixit autē Constantinus imperator annis sexagita
 et quinq;. Regnauit autē trigita et unum. Defūctus est consulatu
 Feliciani et Taciani uicesima secūda die mensis maij qui erat an
 nus secūdus ducentesimo octaue olimpiadis. **Explicit lib. iij.**

Historie triperite capitula in librum quartum Incipiūt fclr.

- Q**uomodo p qnōā p̄sbrū Arrij dogma pullulauerit. Ca. j.
- Quomodo Athanasius fauore Constantini minoris Alexandriā
 remeauerit Et eiusdem epistola Constantini. ij.
- De insidijs Arrianorū adūsus Athanasū. iij.
- De morte Constantini minoris. Quartum. scellit italie. v.
- Quia Athanasius Arrianis bella sibi denuo suscitātibz ad partes di
 uisit. Quis de Athanasio Iulius decreuit episcopus. Sextum.
- Quia Constans imperator partes fouit Athanasij. Septimū.
- De morte Alexandri cōstātinopolitani p̄rificis. Et orōtiōe apud
 orthodoxos Pauli apud arrianos macedonij. viij.
- Quia remoto Paulo Eusebius nicomedienſis Constantinopolcos
 inuasit ep̄atum . et de Antiocono concilio et ordinatione Eusebij in
 Alexandriam et p̄ eū Gregorij et de transformatiōe niceni ecclij. ix.
- Eplā niceni ecclij et de fide et de bello frācico et de ātiochie tremotu. x.
- Quō Gregorij alexāndriā uenit et fugit athanasius et que mala per
 Gregorium gesta sint. xi.
- Quia mortuo Eusebio Paulus in ecclesiam rursus introductus ē.
 et ab Arrianis macedonius institutus. xij.
- Quomodo Hermogenis magister militū uolēs Paulū ecclesia pellē
 a populo sit pemptus et que uindicta processerit. xij.
- Quia Gregorius ab Alexandria remotus et Gregorius arrianus
 ibi fuerit euocatus. xiiij. libus iulij romanꝝ scripserit. xv.
- Athanasio Paulo et alijs orthodoxis ep̄is rome positis quid orōta.